

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 21.09.2022
Revizyon Tarihi (Revised) : 18.10.2022
Kabul Tarihi (Accepted) : 25.10.2022

TURED
JOTOĞ

Turist Rehberlerinin Uzmanlaşma Sürecine Lisansüstü Eğitimin Katkısı ve Mevcut Durumun Tespiti

Contribution of Postgraduate Education to the Specialization Process of Tourist Guides and Determination of the Current Situation

Dr. Öğr. Üyesi Serap AKDU

Gümüşhane Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Gumushane University, Tourism Faculty, Turkey

E-Mail: serapakdu@gmail.com

Öz

Amaç ve Önem: Türkiye’de tezli ve tezsiz olarak verilen turist rehberliği yüksek lisans programlarının ortak bir müfredatı bulunmamaktadır. Tezli ve tezsiz olarak açılan turizm rehberliği yüksek lisans programları arasında amaca hangi düzeyde hizmet ettiğine yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı lisansüstü eğitimin turist rehberlerinin uzman unvanı alabilmesine yönelik kazanımlarını verilen ders ve içerikleri bağlamında inceleyerek doktora ve yüksek lisans müfredatlarının lisans müfredatlarından farklı olarak uzmanlaşma eğitimine etkisini tespit etmektir.

Yöntem: Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de açılan turist rehberliği yüksek lisans programlarının müfredatları ayrıntılı olarak incelenmiş ve uzmanlık eğitimine etkisi araştırılmıştır.

Bulgular: İncelenen 24 tezli yüksek lisans müfredatında uzmanlığa yönelik 13 ders tespit edilmiş olup bu derslerin tamamını açan bir programa rastlanılmamıştır. Tezsiz yüksek lisans programlarının müfredatı incelendiğinde 14 tezsiz yüksek lisans programında uzmanlığa yönelik sadece 3 ders tespit edildiği ve bu programlardan sadece 3’ünde bu derslerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma eğitimleri ve lisansüstü düzeydeki eğitimlerin uzmanlaşmaya katkısı veya gerekliliğini inceleyen akademik çalışmaların kısıtlı olduğu düşünülmektedir. Turist rehberliği mesleğine yönelik lisansüstü eğitimlerin niteliklerinin, gerekliliklerinin ve mesleğe katkısının tartışıldığı süreçte yapılan bu çalışmanın hem mesleki hem eğitim düzeyinde bir kaynak teşkil edeceği ayrıca alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberliği, uzmanlaşma, lisansüstü eğitim, turist rehberliği eğitimi

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: Tourist guidance postgraduate programs, both with and without thesis, do not have a standard curriculum in Turkey. There are different opinions about the level of effect the purpose of specialization of tourist guidance postgraduate programs with and without thesis. The aim of this study is to determine the effects of postgraduate curriculum on specialization education, different from the undergraduate curriculum, by examining the achievements of postgraduate education for tourist guides to receive the title of specialist in the context of the courses and their contents.

Methodology: Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. In this context, the curriculum of tourist guidance postgraduate programs in Turkey has been examined in detail and their effects have been investigated on specialization training.

Findings: In the 24 thesis master's curriculum examined, 13 courses for specialization have been determined, and no postgraduate program that opened all of these courses have been found. When the curriculum of the non-thesis master's programs has been examined, have been determined that only 3 courses for specialization in 14 non-thesis master's programs and only 3 of these programs have these courses.

Originality/Value: It is thought that academic studies examining the contribution or necessity of specialization trainings and postgraduate education in the profession of tourist guide are limited. It is thought that this study, which was carried out in the process of discussing the qualifications, requirements and contribution to the profession of postgraduate education for the tourist guide profession, will constitute a source both at the vocational and educational level and will also contribute to the literature.

Keywords: Tourist guiding, specialization, postgraduate education, tourist guidance education

Paper Type: Research article

Giriş

“Profesyonel” veya “bilirkişi” kelimeleriyle benzer anlamlar içeren “uzman” kavramı sahip olduğu bilgiler ile ayrıcalık kazanan güvenilir kişi anlamına gelmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle profesyonel mesleklere bağımlılığın arttığı 21. yüzyılda profesyonellik adına meslek gruplarında uzmanlaşmaya olan ilgi hızla artış göstermiş, herhangi bir mesleğin uzmanına duyulan güven ise önemli bir konu haline gelmiştir (Seçer, 2009; Arslantürk & Gül, 2019; Eker, Kaya & Zengin, 2019).

Uzmanlığın önem kazandığı meslek gruplarından biri de turist rehberliğidir. 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu Madde 2’de turist rehberi “*bu kanun hükümleri uyarınca mesleğe kabul edilerek turist rehberliği hizmetini sunma hak ve yetkisine sahip olan gerçek kişiler*” olarak tanımlanırken; rehberlik hizmeti ise “*seyahat acentalığı faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acentaları tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acenta adına yönetilmesi*” şeklinde ifade edilmektedir (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012). Turizm sektörünün önemli hizmet sağlayıcılarından biri olan turist rehberleri önemli görev ve sorumluluklara aynı zamanda liderlik özelliği, güçlü iletişim ve anlatım becerisi, kaliteli mizah anlayışı, doğru, dürüst, adil, disiplinli olma, turistlere ve mesleğe ilişkin sırları paylaşmama, sürekli kendilerini yenileme, tura hakim olma, tur kapsamındaki destinasyonları iyi bilme, olumlu ülke imajı yaratma konusunda destek sağlama gibi farklı mesleki ve karakteristik vasıflara sahiptir (Yarcan, 2007; Güzel, 2007; Köroğlu, 2013; Çolakoğlu vd., 2014; Topsakal, 2021). Destinasyon ve turistler arasında önemli aracı olmaları açısından birer kültür elçisi olarak nitelendirilebilen turist rehberleri turistlerin ziyaret edilen ülke veya destinasyona ilişkin izlenimlerini şekillendirmede ve turizmin gelişiminde doğrudan etkiye sahiptirler (Köroğlu vd., 2018). Turistlerin kültürel miras, tarih, gelenek, görenek ve sosyal yaşam hakkında temel bilgi kaynağı durumunda olan turist rehberi turun başarısından ve ülkeleriyle ilgili olumlu imaj yaratmaktan sorumludur. Turist rehberleri aynı zamanda ülke tanıtımında da büyük rol üstlenmektedirler (Alsarayreh, 2018; Brito, 2012). Rehberlerin turlardaki başarısı turistlerin güzel deneyim yaşayarak turdan memnun ayrılmasında tekrar destinasyonu ziyaret etme kararı almalarında, destinasyona ilişkin olumlu imaj algısı yaratmada, olumlu söylemlerde bulunmada ve böylece destinasyon tanıtımına katkı sağlamada etkili olabilmektedir (Weiler & Black 2015).

Ayrıca turist memnuniyetini sağlama turistlerle sürekli etkileşim halinde olan rehberlerin önemli sorumluluklarından biri olup turist memnuniyetinin ilişkili olduğu tur kalitesi büyük ölçüde tur rehberinin hizmet kalitesine bağlıdır (Ap & Wong, 2001). Zhang & Chow (2004) tarafından yapılan çalışmaya göre turist rehberinin hizmet kalitesini etkileyen önemli unsurlardan biri de güven

ya da güvenilirliktir. Turizmin gelişimine bağlı olarak artan rekabet koşullarında hem turizm paydaşlarının hem de turistlerin hizmet kalitesi beklentileri hızla artmaktadır (İrigüler & Güler, 2016: 203). Bu da beraberinde turist rehberlerin donanımlarını artırmalarını ve kendilerini daha fazla geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Tüm bu özelliklerin ve sorumlulukların kazandırılmasında eğitim önem arz etmektedir. Turist rehberlerinin mesleki ve kariyer gelişiminin sağlanması için aldığı eğitimler önemli bir araçtır (Black & Ham, 2005; Hacıoğlu, 2008). Nitelikli turist rehberi eğitimi hem hassas hem de ciddi şekilde ele alınması gereken bir konudur. İyi eğitim almış nitelikli ve profesyonel turist rehberleri ülke turizmine doğrudan ve dolaylı olarak önemli katkılar sunacaktır (Dioko & Unakul, 2005; Kuşluvan & Çeşmeci, 2002; Eker & Zengin, 2016).

Bu kapsamda turist rehberliği eğitimi kapsamında uzmanlaşma ve/veya rehberlik mesleğinde uzmanlaşma eğitimleri ilgi çeken ve önemsenen konular haline gelmiştir (Güzel, 2007; Tetik, 2006; Türker vd., 2012). Turist rehberliği mesleğine başlangıç ön lisans, lisans ve lisans üstü eğitim gibi seçenekleri bulunurken mesleğini sürdüren turist rehberlerinin alanında uzmanlaşması hangi eğitim sürecinde nasıl oluyor veya olmalı gibi sorular tartışılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda özellikle bilimsel olarak “uzman” unvanı verilen turist rehberliği yüksek lisans programları öne çıkmaktadır. Lisansüstü eğitimin rehberlik mesleğinde uzmanlaşma konusundaki öneminden ve eğitim müfredatlarının uzmanlaşmayı desteklemesi açısından önemli olduğu fikrinden hareketle bu çalışmada Türkiye’de turist/turizm rehberliği eğitimi veren üniversitelerin ders müfredatları rehberlikte uzmanlaşma eğitimine katkıları açısından incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmada öncelikle profesyonel turist rehberliği eğitimi ve turist rehberliğinde uzmanlaşma eğitiminden bahsedilmiştir. Devamında lisansüstü turist rehberliği eğitim program müfredatları uzmanlaşma açısından incelenerek çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

1. Turist Rehberliği Mesleği ve Eğitimi

Aslında tarihin ilk çağlarından beri var olan turist rehberliği mesleğinin bir meslek olarak kabul edilmesi ve ilgili mecralarda kullanılması oldukça yenidir (Albrecht vd., 2021). Turist rehberliği mesleğinin Türkiye’de meslek statüsüne ulaşmasında 22.06.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6326 sayılı "Turist Rehberliği Meslek Kanunu" ve 26.12.2014 tarihinde yürürlüğe giren "Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği" önemli yasal düzenlemeler arasında yer almaktadır (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012). 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun 3. Maddesinde mesleğe kabul koşulları belirtilmekte olup turist rehberliği eğitimine ilişkin olarak “*öncelikle üniversitelerin turist rehberliği bölümlerinin önlisans, lisans veya yüksek lisans programlarından mezun olmak veya üniversitelerin turist rehberliği bölümü dışındaki diğer bölümlerinden en az lisans düzeyinde mezun olduktan sonra birliklerin (TUREB) ve Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin ortak önerileri ve Bakanlığın onayıyla turizm sektörünün ihtiyaçları da dikkate alınarak belirlenen dillerde, gerektiği hâllerde belirlenen bölgelerde, yönetmelikle kurs ve sınavlara ilişkin belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Bakanlığın gözetimi ve denetimi altında birlikler tarafından düzenlenen ülkesel veya bölgesel turist rehberliği sertifikası programını başarıyla tamamlamak gerekmektedir*” denmektedir (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012).

Türkiye’de turist rehberliği eğitiminin temelleri Osmanlı Devleti’nin son dönem uygulamalarında atılmıştır. Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi uzun yıllar boyunca Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde verilmiş, 1990’lı yılların ilk yarısı sonrasında eğitimin çeşitlendirilmesiyle yükseköğretimde verilmeye başlanmıştır. Yükseköğretim kapsamında üniversitelerde önce 2 yıllık önlisans programları, ardından 4 yıllık lisans programları ve devamında turist/turizm rehberliği isimleriyle anabilim dalları kurularak tezli/tezsiz lisansüstü programlar ile rehberlik eğitiminin kapsamı genişletilmiştir (Akdu vd., 2018; Değirmencioğlu 1998; Ahıpaşaoğlu, 2001; Çokişler, 2017). Türkiye’de 1990 yılında Ankara Üniversitesi’ne bağlı Başkent Meslek Yüksekokulu’nda ilk turist rehberliği önlisans eğitimi; 1997 yılında Erciyes Üniversitesi’ne bağlı

Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunda ilk turist rehberliği lisans eğitimi verilmiştir (Tolga vd., 2015). Günümüzde birçok üniversitede “Turizm Rehberliği”, “Turist Rehberliği” veya “Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği” adı altında rehberlik bölümlerin açıldığı görülmektedir (Temizkan & Ergün, 2018; Eser, 2020).

Özetle, turist rehberliği eğitimi Türkiye’de örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Üniversitelerde önlisans, lisans, yüksek lisans (tezli/tezsiz) ve doktora düzeyinde örgün eğitim hizmeti sunulmakta olup örgün eğitim ile diploma elde edilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın gözetimi ve denetimi altında birlikler tarafından ülkesel veya bölgesel turist rehberliği sertifika programları ile yaygın eğitim hizmeti sunulmakta olup yaygın turizm eğitimi sonucunda ise sertifika elde edilmektedir (Eker & Zengin, 2016; Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012; TUREB, 2022a; Eren, 2018; Yenipınar & Zorkirişçi, 2013).

Turist rehberi olmak için eğitim ile birlikte yerine getirilmesi gereken şartlardan biri de dil yeterliliği olup yönetmelikte bu durum şöyle ifade edilmektedir: *“Birliklerin ve Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin ortak önerileri ve Bakanlığın onayı ile belirlenen yabancı dillerden birinde, Bakanlığın gözetim ve denetimi altında yapacağı veya konusunda uzmanlaşmış kamu kurum veya kuruluşlarına yaptıracağı yabancı dil sınavında başarılı olmak veya yönetmelikle belirlenen yabancı dil yeterlik belgelerinden birine sahip olmak. Eğitim ve dil şartına ek olarak turist rehberi olabilmenin bir diğer şartı da “Birlikler tarafından Bakanlığın gözetim ve denetimi altında düzenlenen uygulama gezisini tamamlamak ve gezi sonunda yapılan sınavda başarılı olmaktır”* (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012).

Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora turizm rehberliği programları örgün turizm rehberliği eğitiminin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Türkiye’de ön lisans programları kapsamında örgün ve uzaktan eğitim yoluyla rehberlik eğitimi verilmektedir. Lisans düzeyinde yüksekokul ve fakülte kapsamında birinci öğretim ve ikinci öğretim olmak üzere turist rehberliği eğitimi verilmektedir (Çokişler, 2017). Lisans düzeyinde verilen bu eğitim ağırlıklı olarak üniversitelerin turizm fakültelerinde “Turizm Rehberliği” ve “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği” bölümlerinde yürütülmektedir (Ak & Soybalı, 2021). Turist Rehberliği lisansüstü eğitimi, tezli ve tezsiz olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilmektedir (Eser, 2020; Yenipınar & Çınar, 2018). Yine yüksek lisans programlarında hem tezli ve normal öğretim hem de tezsiz ve ikinci öğretim olarak rehberlik eğitimi verilmektedir (Çokişler, 2017). Türkiye’de turist rehberliği alanında yüksek lisans eğitimi ilk kez 2014 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yer alan Turizm Rehberliği Anabilim Dalı altında “Rekreasyon ve Turist Rehberliği” isimli tezli yüksek lisans programıyla başlamıştır (Yenipınar & Çınar, 2018). Devamında turist rehberliği alanında “Turist Rehberliği, Turizm Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, Rekreasyon ve Turizm Rehberliği, İnanç Turizmi Rehberliği ve Ekoturizm Rehberliği” gibi farklı program isimleriyle tezli yüksek lisans programlarının sayısı hızla artmıştır (Ak & Soybalı, 2021). Eser (2020) bu durumu belirli alanlarda uzmanlaşmaya yönelik açılan programların çıktılarının sunulan spesifik eğitimden çok daha geniş olması açısından tartışılması gerekli bir konu olarak değerlendirmektedir. Türkiye’de turist rehberliği alanında ilk tezsiz yüksek lisans programı 2015-2016 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Turizm Rehberliği Anabilim dalı altında ikinci öğretim şeklinde başlamıştır (Çokişler, 2017).

Türkiye’de “turizm rehberliği” ve “seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği” bölüm adıyla turizm/turist rehberi yetiştiren bölümlerin sayısı 105 olup bu bölümlerin 30 tanesi ön lisans, 36 tanesi lisans, 38 tanesi tezli ve tezsiz yüksek lisans ve 1 tanesi de doktora düzeyinde eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunların ön lisans düzeyinde 25’i devlet, 5 ‘i vakıf, lisans düzeyinde 33’ü devlet, 3’ü vakıf, tezli yüksek lisans düzeyinde 23’ü devlet 1’i vakıf üniversitelerinde, tezsiz

yüksek lisans düzeyinde ise 12'si devlet 2'si vakıf üniversitelerinde bulunmaktadır. Doktora düzeyinde ise Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde 1 adet program bulunmaktadır (YÖK Lisans Atlası, 2022; Özsoy & Çokal 2021).

1.1. Turist Rehberliği Mesleğinde Uzmanlaşma ve Uzmanlaşma Eğitimleri

Turist beklentilerindeki değişiklikler ve buna bağlı oluşan turistik ürün çeşitliliği turist rehberlerinin sürekli kendilerini yenilemelerini ve geliştirmelerini bir tercih konusundan çok zorunlu kılmaktadır (Yenipınar & Çapar, 2017; Çetin & Soybalı, 2021). Sosyokültürel, ekonomik ve psikolojik birçok özelliğe ve donanıma sahip olmaları beklenen ve bu anlamda zorlu bir mesleğe sahip olan rehberlerin her şeyi bilmesi oldukça güçtür (Ceylan, 2019; Temizkan, 2010; Köroğlu & Gülü Demirbulat, 2017).

Son yıllarda katıldıkları turlarda daha çok eşsiz deneyimler yaşama beklentisi içinde oldukları düşünülen turistlerin kaliteli hizmet deneyimi yaşama istekleri göz ardı edilemez durumdadır. Tur operatörleri tarafından hazırlanan paket turların birer uygulayıcısı durumunda olan turist rehberlerinin turist memnuniyeti sağlayabilmeleri ve daha kaliteli hizmet sunabilmeleri amacıyla kişisel ve mesleki açıdan gelişimlerine daha fazla önem vermelerini gerektirmektedir (Brito, 2012). Buna ek olarak son yıllarda turistler tarafından önem verilen konulardan bir diğeri de tur içeriğinden çok tur rehberinin nitelikli başka bir deyişle marka rehber olmalarıdır (Yenipınar & Yılmaz, 2019). Buradan hareketle turist rehberlerinin markalaşmasında etkili olan rehberlik mesleğinde uzmanlaşma kavramı ve bunu sağlayacak uzmanlaşma eğitimlerinin giderek daha önemli bir konu haline geldiği söylenebilir.

Uzmanlaşma rehberlik mesleğinde branşlaşma sağlayarak, rehberlerin belirlenen alt branşlarda donanımlarını zenginleştirmesini sağlayabilmektedir (Arslantürk & Gül, 2019). Rehberlik mesleğinde uzmanlaşma kavramı, turist rehberlerinin belirli turistik ürüne veya destinasyona ilişkin derinlemesine bilgi sahibi olarak diğer rehberler arasından fark yaratan, tercih edilen rehber olması anlamına gelmektedir (Yenipınar & Yılmaz, 2019).

Rehberlik mesleğinde uzmanlaşma turizme birçok katkısı olmakla birlikte özelde rehber, turist, yerel halk, turistik ürün, destinasyon gibi açılardan farklı katkılar sunmaktadır. Öncelikle rehberlerin kendilerini sürekli geliştirmelerini sağlayarak kariyerlerine olumlu katkılar sunmaktadır. Uzmanlaşma eğitimleri ile donanımlarını artıran rehberler gerek turistler gerekse tur operatörleri tarafından daha fazla tercih edilir hale gelir. Uzmanlaşmanın turist rehberine bir diğer faydası ise piyasada özel alanlarda uzmanlaşmış rehber sayısı az olduğu için daha fazla tercih edilir olmalarını sağlar ve bu durum rehberlerin daha fazla kazanç sağlamalarında da etkili olabilir (Çakmak & Eren, 2020; Arslan, 2021). Uzmanlaşma turistik spesifik ürün çeşitliğinin artmasında turist profilinin çeşitlenmesinde, turizmin tüm yıla yayılmasında ve farklı turist beklentilerinin de karşılanmasında etkili olabilmektedir (Hacıoğlu vd., 2007; Aktaş, 2020; Köroğlu & Gülü Demirbulat, 2017). Turistler açısından uzmanlaşmanın katkıları değerlendirildiğinde; turistlerin turlarda karşılaştıkları yüksek rehber performansı sonrası olumlu tatil deneyimi yaşamaları, böylece turist memnuniyeti sağlanmasında ve destinasyona yönelik taleplerin artmasında etkili olabilmektedir (Köroğlu, 2007; Köroğlu, 2008) Bunlara ek olarak uzmanlaşma turistik ürün çeşitliliğine bağlı olarak destinasyon çeşitliliğinin artmasına, destinasyon tanıtımına ve destinasyonun markalaşmasına, sürdürülebilirliğine de katkı sağlayabilmektedir (Yenipınar & Yılmaz, 2019; Arslan, 2021).

Türkiye'de uzmanlaşma eğitime ilişkin düzenlemelere Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nde yer verilmektedir. Yönetmeliğin 39. Maddesinde uzmanlaşma konusuna ilişkin "turizm çeşitliliği dikkate alınarak, bölgelerine göre uzman turist rehberi yetiştirilmesi ve turist rehberlerinin çeşitli konularda eğitilmesi amacıyla, Bakanlığın gözetim ve denetimi altında Birlik veya Birliğin uygun görüşü ile odalar tarafından ücretli veya ücretsiz uzmanlık eğitimi programları

düzenlenebilir. Birlik ve odalar bu konuda eğitim vermeye yetkili kamu kurum ve kuruluşlarıyla, yükseköğretim kurumlarıyla, konusunda uzmanlaşmış özel şahıslarla, diğer meslek kuruluşları ve özel kuruluşlarla iş birliği yapabilir. Uzmanlaşma eğitim programına katılan ve eğitim sonucunda yapılan sınavlarda başarılı olan turist rehberlerine Birlik tarafından bir uzmanlık sertifikası verilir ve sicile işlenir. Uzmanlaşma eğitimi ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar Birlik tarafından belirlenir” şeklinde açıklamaya yer verilmektedir (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014). Buradan da anlaşıldığı üzere Türkiye’de turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma eğitiminin verilmesinden ve eğitimlerin denetlenmesinden sorumlu kuruluş Turist Rehberleri Birliği (TUREB)’tir (Yenipınar & Yılmaz, 2019).

Meslek yönetmeliğinde turist rehberlerinin yılda en az üç konuda eğitim almaları zorunluluk olarak belirtilmiş olup bu kapsamda uzmanlaşma eğitimleri bir dönem (2003-2014) zorunluluk şeklinde TUREB ve bağlı bulunan meslek odalarınca yürütülmüştür. Devamında 2014 yılında yönetmelikte yapılan değişikliklerle gerek duyulduğu ve talep olduğu dönemlerde yapılan uzmanlaşma eğitimleri gönüllülük esasıyla seminerler halinde düzenlenmeye devam etmiştir (Sarıbaş & Öter, 2019). Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın kontrolünde TUREB ve bağlı meslek odaları tarafından düzenlenen uzmanlık eğitim programları kapsamında gerekse bölgesel, ülkesel, uluslararası düzeyde düzenlenen en az 5 günlük seminerler şeklinde yapılmaktadır. Eğitim sonunda yapılan sınavda başarılı olmak koşuluyla adaya Birlik tarafından uzmanlık sertifikası verilmekte ve rehberin bağlı olduğu oda tarafından uzmanlık bilgisi siciline işlenmektedir (TUREB, 2022c; Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi Uygulama Usul ve Esasları, 2015). Türkiye’de 2003-2022 yılları arasında turist rehberlerinin uzmanlaşmasına yönelik gerçekleştirilen toplam eğitim sayısı 66 olup eğitimler “Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği ve Uzmanlaşma Eğitimi Usul ve Esasları” doğrultusunda çoğunluğu İstanbul Rehberler Odası (İRO) olmak üzere meslek odaları öncülüğünde anlaşmalı üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer kamu kurumları iş birliğinde gerçekleştirilmiştir (Celep, 2022).

2018 yılında Anadolu Üniversitesi ve TUREB arasında imzalanan protokol ile rehberlikte uzmanlaşma eğitimine yeni bir uzmanlık eğitim sistemi daha getirilmiştir. Sanat Tarihi Uzmanlığı ve Kültürel Miras Uzmanlığı olmak üzere iki program halinde yürütülen eğitim kapsamında rehberler ve rehberlik öğrencilerine yönelik uzaktan eğitim şeklinde uzmanlaşma eğitimi verilmekte ve eğitim sonunda sertifika verilmektedir (Yenipınar & Yılmaz, 2019).

2. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de verilen yüksek lisans düzeyinde eğitimin çıktısı bilim uzmanı unvanına sahip bireyler yetiştirmektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yüksek lisans ve lisans eğitim öğretim müfredatlarında farklılıkların olması elzemdir. Türkiye’de tezli ve tezsiz olarak verilen yüksek lisans programlarının tüm süreçleri üniversitelerin bünyesinde bulunan enstitüler ve enstitülere bağlı ana bilim dalları tarafından yürütülmektedir. Bölge ve üniversitenin ihtiyaç ve potansiyellerine bağlı olarak açılan programların ortak bir müfredatı bulunmamaktadır. Turizm rehberliği yüksek lisans programlarında da benzer bir durum olmakla birlikte tezli ve tezsiz olarak açılan turizm rehberliği yüksek lisans programları arasında amaca hangi düzeyde hizmet ettiğine yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Bu çalışma da temel amaç turist rehberliği yüksek lisans programlarının turist rehberlerinin uzman unvanı alabilmesine yönelik kazanımlarını verilen ders ve içerikleri bağlamında değerlendirmektir. Bir diğer amaç da yüksek lisans müfredatlarının lisans müfredatlarından farklı olarak uzmanlaşmaya yönelik olup olmadığını tespit etmektir.

3. Yöntem

Araştırma verilerini elde edebilmek için ikincil verilerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda nitel bir veri analiz yöntemi olan doküman analizi kullanılmıştır. İlgili dokümanları incelemek için öncelikle Türkiye’de bulunan turist rehberliği yüksek lisans programları tespit edilmiştir. Bunun için Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) verileri kullanılmış öncelikle lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen üniversite ve fakülteler taranmış akabinde aynı üniversitelerin lisansüstü programları taranmıştır. Daha kapsamlı bir tarama yapabilmek amacıyla YÖK veri tabanında bulunan tüm üniversitelerin ve bağlı enstitülerin web sayfaları incelenmiş ve farklı isimlerdeki turist rehberliği yüksek lisans programları listelenmiştir. İlgili veriler araştırmanın bulguları bölümünde yer alan tablo 1’de verilmiştir. Türkiye’deki turist rehberliği yüksek lisans programlarının tespit edilmesinin ardından her bir programın müfredatları ders bilgi paketleri taranmış ve dokümanları tezli ve tezsiz programlar olarak sınıflandırılmıştır. Doküman taraması bittikten sonra araştırmanın amacı doğrultusunda dersler ve ders içerikleri incelenmiştir.

Araştırmayı kısıtlayan en önemli etken turist rehberlerine uzman unvanı kazandıracak ortak bir müfredatın veya belirli bir eğitim programının bulunmamasıdır. Bu doğrultuda öncelikle program isimlerinde belirli bir alana yönelik uzmanlık kazandıracak (Örn: Ekoturizm Rehberliği) vurgunun bulunup bulunmadığı tespit edilmiştir. Ardından benzer şekilde dersler ve içeriklerinde belirli bir alana yönelik rehberlik vurgusu aranmıştır. Tarama yapıldıktan sonra benzer içerikler ve ortak dersler tezli ve tezsiz yüksek lisans düzeyinde ayrı ayrı listelenmiştir. Burada dikkat edilen en önemli husus rehber yetiştirme amacı güden lisans programlarında okutulan derslerden farklı olarak rehberlere spesifik bir alanda uzmanlık kazandıracak derslerin mevcudiyeti olmuştur. Bu bağlamda tezli yüksek lisans düzeyindeki müfredatlarda “Özel İlgi Turizmi ve Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma Uygulamaları”, “Müzecilik ve Müze Rehberliği”, “Sürdürülebilir Turizm Rehberliği”, “Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma /Turist Rehberliğinde Uzmanlık Alanları”, “Alternatif Turizm Rehberliği”, “Uzman Rehber Eğitimi”, “İnanç Turizmi Rehberliği”, “Belirli bir bölge veya destinasyona yönelik rehberlik (Doğu Akdeniz Rehberliği gibi)”, “Gastronomi ve Gastronomi Rehberliği”, “Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği”, “Doğa Tarihi ve Rehberliği”, “Kruvaziyer Turist Rehberliği” olmak üzere 12 ders grubu oluşturulmuştur. Tezsiz yüksek lisans müfredatları için ise “Müzecilik ve Müze Rehberliği”, “Rehberlikte Uzmanlaşma Konuları”, “Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma /Turist Rehberliğinde Uzmanlık Alanları” olmak üzere 3 ders grubu oluşturulmuştur. Oluşturulan ders grupları tablolaştırılmış ve her bir yüksek lisans programı için değerlendirmede bulunulmuştur. İlgili veriler araştırmanın bulgularında yer almaktadır.

4. Bulgular

Bu bölüm araştırma kapsamında elde edilen verilerin araştırma amacına uygun incelenmesiyle elde edilen bulguları içermektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak Türkiye’de eğitim ve öğretim faaliyetlerinin devam ettiği turist rehberliği yüksek lisans (YL) ve doktora (PhD) programları ve temel bilgileri listelenmiştir. İlgili liste Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Türkiye'deki Turist Rehberliği Yüksek Lisans ve Doktora Programları ve Temel Bilgileri

Üniversite	Enstitü	Anabilim Dalı	Program	Ph D	Tezli YL	Tezsiz YL
Nevşehir HBV Üniversitesi	TAE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği	X		
Afyon Kocatepe Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	X (İ.Ö)
Akdeniz Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	X
Aksaray Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	X (İ.Ö)
Ankara HBV Üniversitesi	LEE	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği		X	X
Anadolu Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Balıkesir Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Batman Üniversitesi	LEE	Turizm İşletmeciliği	Turizm Rehberliği			X
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	LEE	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği		X	X (İ.Ö)
Ege Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Rekreasyon ve Turist Rehberliği		X	
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	SBE	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği			X
Giresun Üniversitesi	SBE	Ekoturizm Rehberliği	Ekoturizm Rehberliği		X	
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	LEE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
İstanbul Gelişim Üniversitesi	LEE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği			X
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	SBE	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği		X	X(İÖ)
Kapadokya Üniversitesi	LEÖAE	Turist Rehberliği	Turist Rehberliği		X	X(UE)
Kastamonu Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Doğa Turizmi ve Turizm Rehberliği		X	
Kırklareli Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Mardin Artuklu Üniversitesi	LEE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği			X
Mardin Artuklu Üniversitesi	LEE	Disiplinlerarası İnanç Turizmi Rehberliği	İnanç Turizmi Rehberliği		X	
Mersin Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Necmettin Erbakan Üniversitesi	SBE	Eko Turizm Rehberliği	Eko Turizm Rehberliği		X	X
Necmettin Erbakan Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Nevşehir HBV Üniversitesi	TAE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	LEE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Pamukkale Üniversitesi	SBE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	LEE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği			X(İÖ)
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	LEE	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği		X	
Selçuk Üniversitesi	SBE	Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği	Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği		X	
Şırnak Üniversitesi	LEE	Eko turizm Rehberliği	Eko Turizm Rehberliği		X	X

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü, **LEE:** Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, **TAE:** Turizm Araştırmaları Enstitüsü **LEÖAE:** Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, **İÖ:** İkinci Öğretim, **UE:** Uzaktan Eğitim **YL:** Yüksek Lisans **PhD:** Doktora

Tablo 1 incelendiğinde Türkiye’de 1 programda doktora, 24 farklı programda tezli yüksek lisans eğitimi ve 14 farklı programda da tezsiz yüksek lisans eğitimi verildiği görülmektedir. Programların bağlı olduğu anabilim dalları ve enstitüler buldukları üniversitelere göre değişmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere bazı program isimleri ekoturizm rehberliği, inanç turizmi rehberliği, rekreasyon ve rehberlik, doğa turizmi ve turizm rehberliği gibi belirli bir alana odaklanmıştır. İlgili programların müfredat incelemeleri aşağıda tablo 2 ve tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 2

Uzmanlık Ders Gruplarının Üniversitelerin Doktora ve Tezli Yüksek Lisans Programlarına Göre Dağılımı

	Özel İlgili Turizmi ve Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma Uygulamaları	Müzeceilik ve Müze Rehberliği	Sürdürülebilir Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma /Turist Rehberliğinde Uzmanlık Alanları	Alternatif Turizm Rehberliği	Uzman Rehber Eğitimi	İnanç Turizmi Rehberliği	Belirli Bir Bölge veya Destinasyona Yönelik Rehberlik	Gastronomi ve Gastronomi Rehberliği	Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği	Doğa Tarihi ve Rehberliği	Kruvaziyer Turist Rehberliği
Nevşehir HBV Üniversitesi Doktora Programı	+											
Afyon Kocatepe Üniversitesi	+	+	+									
Akdeniz Üniversitesi				+								
Aksaray Üniversitesi				+								
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi												
Anadolu Üniversitesi					+							
Balıkesir Üniversitesi						+z						
Batman Üniversitesi												
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi				Müfredata ulaşamamıştır.								
Ege Üniversitesi				Müfredata ulaşamamıştır. Rekreasyon ve Turizm Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.								
Giresun Üniversitesi				Müfredata ulaşamamıştır. Ekoturizm Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.								
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi				Müfredata ulaşamamıştır.								
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi												
Kapadokya Üniversitesi				Müfredata ulaşamamıştır.								
Kastamonu Üniversitesi				Müfredata ulaşamamıştır. Doğa Turizmi ve Turizm Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.								

Tablo 2

Uzmanlık Ders Gruplarının Üniversitelerin Doktora ve Tezli Yüksek Lisans Programlarına Göre Dağılımı (Devamı)

Kırklareli Üniversitesi	+	+	+	
Mardin Artuklu Üniversitesi	Müfredata ulaşamamıştır. İnanç Turizmi Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.			
Mersin Üniversitesi	+	+		
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Müfredata ulaşamamıştır. Ekoturizm Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.			
Neşehir HBV Üniversitesi	+			
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	+	+	+	+
Pamukkale Üniversitesi				
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi				
Selçuk Üniversitesi	+	+		
Şırnak Üniversitesi	Ekoturizm Rehberliği olarak belirli bir alana yoğunlaşmış ve dersler bu doğrultuda belirlenmiştir.			

+ : Derslerin ilgili üniversitelerin turizm rehberliği lisansüstü eğitim programlarında okutulduğunu göstermektedir.

Tablo 2 doküman incelemesi sonucu gruplandırılan uzmanlığa yönelik derslerin üniversitelerin doktora ve tezli yüksek lisans programlarına göre dağılımını göstermektedir. Tablo incelendiğinde daha önce gruplandırılan ve uzmanlığa yönelik olduğu varsayılan 13 dersin tamamının bulunduğu bir doktora ve/veya yüksek lisans programının olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde müfredatında 5 ders ile en fazla uzmanlık dersi bulduran turizm rehberliği yüksek lisans programının Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde olduğu görülmektedir. Bunu 3 ders ile Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Kırklareli Üniversitesi takip etmektedir. Türkiye'de sadece bir tane doktora programı olması sebebiyle ayrı bir tablo yerine birleşik bir tabloda sunulan bulgular incelendiğinde doktora programında da bir dersin uzmanlaşmaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu durum doktora programının mesleki değil de daha çok akademik gelişime odaklandığı varsayımıyla değerlendirilebilir. Detaylı inceleme sonucu tablo 2'de yer alan tüm derslerin seçmeli olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu kapsamda sadece Balıkesir Üniversitesine bağlı turizm rehberliği yüksek lisans programında bir adet zorunlu ders okutulmaktadır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Batman Üniversitesi ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nde araştırma kapsamında belirlenen derslerin bulunmadığı görülmektedir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Kapadokya Üniversitesi'nin müfredatına ulaşamamıştır. Bununla birlikte Ege Üniversitesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Giresun Üniversitesi ve Şırnak Üniversitesi'nin de müfredatına ulaşamamış olup bu üniversitelerde açılan yüksek lisans programlarının "İnanç Turizmi Rehberliği", "Ekoturizm Rehberliği" gibi belirli bir alana yönelik uzmanlaşmayı vurguladığı için müfredatlarının da bu doğrultuda şekillendirildiği öngörülmektedir.

Tablo 3

Uzmanlık Ders Gruplarının Üniversitelerin Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Göre Dağılımı

	Müzecilik ve Müze Rehberliği	Rehberlikte Uzmanlaşma Konuları	Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma
Afyon Kocatepe Üniversitesi			
Akdeniz Üniversitesi		+	
Aksaray Üniversitesi			+
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi			
Batman Üniversitesi		Müfredata ulaşamamıştır.	
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi		Müfredata ulaşamamıştır	
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi			
İstanbul Gelişim Üniversitesi	+		
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi			
Kapadokya Üniversitesi		Müfredata ulaşamamıştır	
Mardin Artuklu Üniversitesi			
Necmettin Erbakan Üniversitesi		Müfredata ulaşamamıştır. Ekoturizm Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.	
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi			
Şırnak Üniversitesi		Müfredata ulaşamamıştır. Ekoturizm Rehberliği olarak belirli bir alana özgü eğitim verilmesi planlanmıştır.	

Tablo 3 uzmanlık ders gruplarının üniversitelerin tezsiz yüksek lisans programlarına göre dağılımını göstermektedir. Tablo incelendiğinde 14 üniversite bünyesinde turizm rehberliğine yönelik tezsiz yüksek lisans programının olduğu görülmektedir. Tezsiz yüksek lisans programlarının müfredatlarının incelenmesi sonucu gruplandırılan ders sayısı ise Müzecilik ve Müze Rehberliği, Rehberlikte Uzmanlaşma Konuları ve Turizm Rehberliğinde Uzmanlaşma olmak üzere 3'tür. Bu kapsamda değerlendirildiğinde sadece İstanbul Gelişim Üniversitesi, Aksaray Üniversitesi ve Akdeniz Üniversitesi bünyesinde yer alan turist rehberliği yüksek lisans programlarında 1'er tane ders okutulmaktadır. Burada yine bu derslerin seçmeli olduğunu vurgulamak faydalı olacaktır. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi bünyesindeki turizm rehberliği yüksek lisans programlarında araştırma kapsamında belirlenen derslere rastlanılmamıştır. Batman Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Kapadokya Üniversitesi'nin müfredatına ulaşamamıştır. Bununla birlikte Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Şırnak Üniversitesi'nin de müfredatına ulaşamamış olup bu üniversitelerde açılan yüksek lisans programlarının "Ekoturizm Rehberliği" gibi belirli bir alana yönelik uzmanlaşmayı vurguladığı için müfredatlarının da bu doğrultuda şekillendirildiği öngörülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Turizm/turist rehberliği yüksek lisans programı müfredatlarının rehberlerin uzmanlaşmasına katkı sunacak derslerin tespit edilmesi ve amaca hangi oranda hizmet ettiğini anlamaya yönelik yapılan bu çalışmanın en büyük zorluğu uzmanlaşmaya yönelik ortak bir müfredatın olmamasıdır. Veri toplama aşamasında hangi üniversitedeki yüksek lisans programı rehberlerin uzmanlaşmasını hedeflemekte hangisi rehber yetiştirme amacı gütmekte karar vermeyi zorlaştırmıştır. Birçok yüksek lisans programının öncelikli hedefinin rehberlere uzmanlık vermekten ziyade yeni rehber yetiştirmek olduğu görülmektedir. Araştırmada veri olarak yer verilmeyen lakin program hedeflerinin ve vizyonlarının yer aldığı program bilgi paketlerinde yer almaktadır. Ayrıca birçok üniversitede programlara öğrenci kabulünde rehber olmak şartı aranmamaktadır. Bu da turizm rehberliği yüksek lisans programlarının bilim uzmanı unvanı verme konusunda hangi düzeyde amaca hizmet ettiğini sorgulamaya sebep olmaktadır. Bu durum özellikle tezsiz yüksek lisans programlarında daha öne çıkmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler de bu durumu desteklemektedir. Müfredatlar incelendiğinde uzmanlığa yönelik derslerin ve içeriklerin tespitinin yüksek lisans programına göre farklılaştığı görülmektedir. Özellikle derslerin büyük oranda lisans hatta önlisans ders programlarıyla benzerliği göze çarpmaktadır. Araştırma bu benzerliklerden ziyade öğrencilerine uzmanlık kazandıracak ders ve içeriklerine odaklanmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında belirlenen uzmanlık dersleri tezli ve tezsiz yüksek lisans olmak üzere ayrıştırılmıştır.

Türkiye’de 24 üniversitede tezli yüksek lisans programı bulunmaktadır. Bu programların bir kısmının müfredatlarına maalesef ulaşılammıştır. İncelenen müfredatlarda ise uzmanlığa yönelik 13 ders tespit edilmiş olup bu derslerin tamamını açan bir programa rastlanılamamıştır. Yine görülmektedir ki derslerin tamamı seçmelidir. Bu da öğrenci seçmediğinde müfredatta olsa da dersin açılmayacağı anlamına gelmekte olup uzmanlığa yönelik önemli bir eksiklik olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda sadece Balıkesir Üniversitesi’nde zorunlu olarak okutulan “Uzman Rehber Eğitimi” adında bir uzmanlık alan dersi bulunmaktadır. Bununla birlikte 6 üniversitenin yüksek lisans programının İnanç Turizmi Rehberliği, Ekoturizm Rehberliği, Doğa Turizmi ve Turizm Rehberliği ve Rekreasyon ve Turizm Rehberliği gibi isimlendirildiği görülmüş olup doğrudan bir alanda uzmanlaşmaya yönelik olduğu öngörülmektedir. Fakat bu üniversitelerin müfredatlarına ulaşılammış, bazılarının öğrenci kabul durumu hakkında da net bilgi sağlanamamıştır. Gruplandırılan dersler incelendiğinde en çok Turizm Rehberliğinde “Uzmanlaşma/Turist Rehberliğinde Uzmanlık Alanları” isimli dersin okutulduğu görülmektedir. Bu bağlamda yine genel bir uzmanlık alan dersi olduğu ama spesifik bir alanda uzmanlaşmaya ne düzeyde katkı sağladığına emin olunamamıştır.

Tezsiz yüksek lisans programları incelendiğinde toplam 14 üniversitede turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programı bulunduğu, uzmanlığa yönelik sadece 3 ders tespit edildiği ve bu programlardan sadece 3’ünde bu derslerin bulunduğu görülmektedir. Tezsiz yüksek lisans programlarının genellikle turizm rehberi yetiştirmeye yönelik olduğu ve müfredatlarının yüksek oranda turizm rehberliği lisans ve ön lisans programlarına benzediği söylenebilir. Bu kapsamda sadece 2 üniversitenin yüksek lisans programının “ekoturizm rehberliği” olarak spesifik bir alana yönelik isim alarak açıldığı görülmektedir.

Tüm bunlardan hareketle en önemli eksikliğin amaç belirleme noktasında olduğu ve rehberlere uzmanlık kazandıracak benzer bir müfredatın tespit edilmemesi olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda YÖK, Üniversiteler, Turizm Rehberliği akademisyenlerinin ve konuyla ilişkili tüm paydaşların ortak akılla karar verilerek düzenlemeye gidilmesi önerilmektedir. Turizm rehberliği yüksek lisans programlarının “Bilim Uzmanı” mı yoksa “Turist Rehberi” mi yetiştirmeye odaklanacağı çözümlenmelidir. Bununla birlikte turizm rehberliği yüksek lisans programlarının öncelikle lisans ve önlisans programlarından farklılaştırılması daha sonra tezli ve tezsiz

programlarına yönelik güncellenmesi önerilmektedir. Ayrıca uzmanlaşmaya yönelik verilecek derslerin devamlı ders olması, zorunlu ders olarak okutulması ve özellikle tezli programlarda tez konusunun aldığı derslerle bağlantılı olması gibi konuların da dikkatli bir şekilde organize edilmesi önerilmektedir. Programların bu kararlar doğrultusunda hareket ederek gerek programa kabul şartları gerek müfredat güncellemesini yapması faydalı olacaktır. İnanç Turizmi Rehberliği, Ekoturizm Rehberliği, Doğa Turizmi ve Turizm Rehberliği gibi belirli bir alanda uzmanlaşmaya yönelik açılan yüksek lisans programlarının turist rehberlerinin uzmanlaşmasına katkı sağlayacağı düşünülmekte fakat bu programların amaçlarından sapmadan uzmanlaşmaya yönelik müfredat oluşturmaları ve program kabul şartlarını da amaca uygun olarak belirlemeleri önerilmektedir.

Kısıtlı verilerle ve belirli bir uzmanlık müfredatı olmadığı için kısmi bir değerlendirme yapılabilen bu araştırmanın sonuçlarının turizm rehberliği yüksek lisans programlarının genel ihtiyaç ve beklentileri konusunda ve sürecin nasıl olması gerektiği konusunda önemli bir farkındalık yaratacağı düşünülmektedir. Benzer araştırmacıların programın amacı, misyonu, vizyonu, programa kabul şartları ve genel öğrenci profilini dikkate alacak şekilde araştırma alanını genişletmeleri konuyu daha derinden analiz edebilmek için daha fazla veri sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ahipaşaoğlu, S. (2001). *Turizmde Rehberlik*. Detay Yayıncılık.
- Ak, S. ve Soybalı, H. H. (2021). Turist rehberliği tezsiz yüksek lisans eğitimi: Dersler ve akademisyenler üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 119-142.
- Akdu, U., Karakaş, D., Çelik, E., Zurnacı, J. & Tabu, Ö. (2018). Turizm rehberliğinde alan uzmanlığı önerisi: Sağlık turizmi rehberliği. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 124-138.
- Aktaş, A.C. (2020). *Turist rehberlerinin yorumlayıcı rolünün turist destinasyon sadakati üzerine etkisi: Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi alan başkanlığı örneği*. (Tez No. 642415) [Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Albrecht, J. N., Moscardo, G. & Dwyer, T. (2021). Learning about learning in tourism: Indigenous guide perspectives on their personal and professional development. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, doi:10.1177/1096348021997535
- Alsarayreh, M. N. (2018). The vision of tourist guides to the profession of tourism in terms of economic in Jordan. *European Journal of Hospitality and Tourism Research*, 6(4), 11-22.
- Ap, J. & Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22, 551-563.
- Arslan, A. (2021). Turist rehberliği ve uzmanlık alanları, içinde S. Eser, S. Şahin ve C. Çakıcı, (Ed.), *Turist rehberliği*, (2. baskı, ss. 117-131). Detay Yayıncılık.
- Arslantürk, Y. & Gül, T. (2019). Turist rehberliğinde yeni eğilimler ve turist rehberliğinin geleceği, içinde B. Zengin, G. Erkol Bayram ve O. Batman (Ed.), *Turist Rehberliği Mesleği (Dünü-Bugünü-Yarını)* (1. baskı, ss. 287-331). Detay Yayıncılık.
- Black, R. & Ham, S. (2005). Improving the quality of tour guiding: Towards a model for tour guide certification. *Journal of Ecotourism*, 4(3), 178-195.

- Brito, M. (2012). Cultural tourists requests from their tourist guides. *International Journal of Management Cases*, 14(1), 266-282.
- Celep, O. (2022). Özel ilgi turlarında rehber ihtiyacı kapsamında uzmanlaşma eğitimi, *Turist Rehberliği Dergisi*, 5(1), 27-45.
- Ceylan, U. (2019). Turist rehberlerinin özellikleri, içinde Ö. Köroğlu ve Ö. Güzel (Ed.), *Kavramlardan Uygulamaya Turist Rehberliği Mesleği*, (1. Baskı, ss. 137-156). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Çakmak, T. F. & Eren, A. (2020). *Turist rehberliği uzmanlaşma eğitimleri ne kadar uzmanlaştırıyor?* MTCON, 2020 Bildiriler Kitabı 16-29, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çetin, A. & Soybalı, H. H. (2021). *Turizm rehberliği öğrencilerinin uzmanlaşma, rehberlik eğitim konuları ve tur rehberliği hizmet kalitesi unsurlarına atfettikleri önem düzeylerinin belirlenmesi*. Uluslararası Türk Dünyası Yunus Emre Sempozyumu Bildiri Kitabı 242-259, Bengü Yayınları.
- Çokışler, N. (2017). *Turizm rehberliği eğitiminde çeyrek asırdır değişmeyen parçalanmış yapı sorunu*. 3. Turizm Şurası Tebliğler Kitabı, 2, 325-335.
- Çolakoğlu, O. E., Efendi, E. & Epik, F. (2014). *Tur yönetimi ve turist rehberliği*. Detay Yayıncılık
- Değirmencioğlu, A. Ö. (1998). *Türkiye'de turizm rehberliği eğitime bir yaklaşım*. (Tez No. 73707) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Dioko, L.A.N. & Unakul, M. H. (2005). The need for specialized training in heritage tour guiding at Asia's world heritage sites- preliminary findings on the challenges and opportunities. Paper presented at the 2005 *PATA Educator's Forum*.
- Eker, N., Kaya, M. C. & Zengin, B. (2019). Turist rehberliği eğitimi, içinde B. Zengin, G. Erkol Bayram & O. Batman (Ed.), *Turist Rehberliği Mesleği (Dünü-Bugünü-Yarını)* (1.baskı, ss. 59-90) Detay Yayıncılık.
- Eker, N. ve Zengin, B. (2016). Turizm rehberliği eğitimi müfredatlarının uygulama yeterliliğinin profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla irdelenmesi. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 4-19.
- Eren, A. (2018). Turist rehberliği eğitimi, içinde N. Albuz, T. F. Çakmak, A. Eren, Ö. Tekin & G. N. Güven Yeşildağ (Eds.), *Turist Rehberliğine Giriş* (ss. 83-100) Detay Yayıncılık.
- Eser, S. (2020). Lisansüstü turizm rehberliği eğitimi üzerine bir durum analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 2956-2984.
- Güzel, F. (2007). *Türkiye imajının geliştirilmesinde profesyonel turist rehberlerinin rolü*. (Tez No: 206613) [Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Hacıoğlu, N. Köroğlu, A. & Köroğlu, Ö. (2007). Profesyonel turist rehberlerinin meslekte uzmanlaşma eğitimlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma, *I. Ulusal Türkiye Turizm Kongresi* (7-9 Eylül 2007), Sakarya, 685-700.

- Hacıoğlu, N. (2008). Türkiye’de profesyonel turist rehberliği eğitiminde yeni bir yaklaşım. *3. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, 224-247.
- İrigüler, F. & Güler, M. E. (2016). Tourist guiding: “Cinderella” of the tourism. *Global Issues and Trends in Tourism*, 203, 203-220.
- Koroğlu, Ö. (2007). Değişen tüketici eğilimleri çerçevesinde özel ilgi turizminin geliştirilmesi ve profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşmanın önemi. *Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu*, 226–238. Çeşme, İzmir.
- Koroğlu, O. (2008). Profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma: Meslekte uzmanlaşma amacıyla gerçekleştirilen eğitim programlarının incelenmesi. *III. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu*, 206–272. Eğirdir, Isparta.
- Koroğlu, Ö. (2013). Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 91-112.
- Koroğlu, Ö. & Gudu Demirebulat, Ö. (2017). Rehberlikte sertifikasyon kalifikasyon ve uzmanlaşma, içinde Ö. Güzel, V. Altıntaş & İ. Şahin (Eds.) *Turist Rehberliği Araştırmaları: Öngörüler ve Uygulamalar*, (1. baskı, ss. 49-76). Detay Yayıncılık.
- Koroğlu, Ö., Yıldırım, H. U. & Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.
- Kuşlivan, S. & Çeşmeci, N. (2002). Türkiye’de turist rehberliği eğitiminin sorunları ve yeniden yapılandırılması. *Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı*, 11, 13.
- Özsoy, A. & Çokal, Z. (2021). Kültürel miras eğitimi açısından turizm rehberliği bölümlerine yönelik müfredat incelemesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 106-118.
- Sarıbaş, Ö. & Öter, Z. (2019). Kültür-sanat rehberliği alanında uzmanlaşma, içinde Ö. Güzel ve Ö. Koroğlu (Eds.) *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara*. (ss. 37-64). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Seçer, H. Ş. (2009). Profesyonel mesleklere ve profesyonel bireylere güven. *Kamu-İş Dergisi*, 10(4), 247-277.
- Temizkan, P. S. (2010). *Profesyonel turist rehberlerinin turizm pazarlamasındaki rolüne etkisi açısından hizmet içi eğitim seminerleri*, (Tez No: 278035) [Doktora Tezi, Gazi üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Temizkan, S. P. & Ergün, B. (2018). Türkiye’de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 95-104.
- Tetik, N. (2006). *Türkiye’de profesyonel turist rehberliği ve müşterilerin turist rehberlerinden beklentilerinin analizi (Kuşadası örneği)*, (Tez No. 206634) [Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Tolga, Ö., Korkmaz, H. & Atay, L. (2015). Lisans düzeyindeki turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 26-41.

- Topsakal, Y. (2021). Lisansüstü düzeyde turist/turizm rehberliği eğitimi veren programların müfredatlarının incelenmesi ve öneriler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 24(1), 99-115.
- TUREB (2022a). *Turist rehberliği eğitimi*. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/79>. (Erişim Tarihi: 27.07.2022)
- TUREB (2022b) <http://tureb.org.tr/tr/RehberIstatistik/> (Erişim Tarihi: 28.04.2022)
- TUREB (2022c). *Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi Uygulama Usul ve Esasları* (2015) TUREB (Turist Rehberleri Birliği, <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/78>, (Erişim Tarihi: 28.04.2022).
- Turist Rehberliği Meslek Kanunu (2012). Resmî Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm>
- Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği (R.G. 26.12.2014/29217) (2014) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-120445/turist-rehberligi-meslek-yonetmeli.html>, (Erişim Tarihi: 05.04.2022)
- Türker, A., Güzel, F. Ö. & Özaltın Türker, G. (2012). Turizm aktörü olarak profesyonel turist rehberlerinin Türkiye'deki rehberlik eğitim sistemine bakış açılarını belirlemeye yönelik bir odak grup çalışması. *Turizm Eğitimi Konferansı Tebliğler*, 17-19 Ekim 2012, Ankara, s.336-350
- Weiler, B. & Black, R. (2015). *Tour guiding research: Insights, issues and implications*. Channel View Publications.
- Yarcan, Ş. (2007). Profesyonel turist rehberliğinde mesleki etik üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 33-44.
- Yenipınar, U. & Çapar, G. (2017). Tourist guiding on the silk route: Turkey as a crossroad chapter. *Developments in Social Sciences*, December, 391-402.
- Yenipınar, U. & Çınar, B. (2018). Turizm rehberliği lisansüstü eğitiminin akademisyenler ve profesyonel turist rehberlerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç ve H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist Rehberliği Üzerine Güncel Araştırmalar* (114-131). Detay Yayıncılık.
- Yenipınar, U. & Yılmaz, L. (2019). Turist rehberliğinde uzmanlaşma. İçinde *Turist rehberliğinde uzmanlaşma özel ilgi turlarından özel konulara*, Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Eds.), (1. Baskı, ss. 1-35). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Yenipınar, U. & Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Cag University Journal of Social Sciences*, 10(2), 111-136.
- YÖK Lisans Atlası, (2022). <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php> (Erişim Tarihi: 25.07.2022).
- Zhang, H. Q. & Chow, I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides' performance: Evidence from Mainland Chinese outbound visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25, 81-91.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 100